

Pujol fa mots encreuats

Qualsevol analista de la política catalana estarà d'acord que el paper que hi exerceix Jordi Pujol és el típic d'un líder carismàtic. És a dir, un polític que aporta un capital personal electoralment decisiu, que és votat i escoltat per ell mateix per damunt del partit que representa i que, fins i tot, en aquest cas, s'ha construït un partit a mida. És tan evident aquest paper de líder carismàtic que fins i tot ha inventat una paraula: el *pujolisme*, que designa aquest capital polític personalitzat. No és un judici de valor, és una pura constatació.

Però, ¿d'on li ve el carisma a Jordi Pujol? ¿Com s'explica que hagi arribat a exercir de líder carismàtic i que, gràcies a això, accedis al poder l'any 80 quan el país semblava pintar socialista i que des del poder encara anés alimentant i arrodonint aquest capital polític? El seu no és —i resulta tan evident que subratllar-ho seria una crueltat— un carisma de fotografia, d'imatge. Tampoc no és del tot un carisma biogràfic, en el sentit que podria ser-ho, posem per cas, el de Francesc Macià els anys trenta, salvant totes les distàncies. Pujol té una biografia que li va bé, que li convé, però quan comença la transició no és un home popular o simbòlic gràcies a la seva biografia. ¿Quina és, doncs, la font del seu carisma? Naturalment, les paraules. El seu és un carisma lingüístic, d'allò que diu i de com ho diu. I no estic parlant del seu pensament teòric, de la seva concepció profunda de país, que jo crec que en té i amb un gruix considerable, s'hi estigui o no d'acord. Però la font del carisma seria el seu discurs públic, el seu discurs més d'estar per casa, i dit molt sovint amb un to que subratlla fins la frontera amb la caricatura aquest aspecte d'estar per casa. El carisma li ve de la *vulgata* del pujolisme, del joc hàbil amb unes quantes paraules, dels mots encreuats que és capaç de fer amb mitja dotzena de conceptes

per tal de reforçar-se, matisar-se, rebaijar-se, els uns amb els altres, i apropiarse'ls tots.

En aquest sentit, la lectura de l'últim llibre de discursos de Jordi Pujol, *La força serena i constructiva de Catalunya*, és molt il·lustradora per a l'analista. El pujolisme és això, aquestes homilies públiques, aquests missatges de l'Onze de setembre o de Cap d'any o de lliurament de les Creus de Sant Jordi, o les intervencions en el debat sobre política general. Aquestes —i altres explanacions menors en inauguracions i homenatges itinerants d'un polític que guanya les eleccions amb el comptaquilòmetres— és la substància del pujolisme com a fenomen massiu. Més que no pas les conferències a les universitats on fa teoria política o esgrima nacional. Aquests altres textos, orals, una mica repetitius, volgudament retòrics, plens de paraules pronunciades en majúscules, no són tan sols la versió pedagògica dels altres. Són també el lloc on Pujol juga amb les paraules, fa combinatòria de pocs conceptes però molt clars i construeix un discurs en positiu per al consum general, que és el que li fa guanyar eleccions. En altres polítics, un recull de discursos seria un pur exercici d'egolatria. En el cas de Pujol, és el receptor, el llibre de fórmules, d'una manera de fer política.

¿Exemples? Molts: el títol mateix. El títol és un exemple d'aquests mots encreuats que sap bastir Pujol per afalagar,

Andreu Alfaro

per advertir, per convertir, per renyar. *La força serena i constructiva de Catalunya*. D'una banda, joc d'equilibris. Comença parlant de força –"aquí estem"–, d'una manera fins i tot arrogant. Catalunya té força. Catalunya ha de tenir força. Però després vénen els matisos: força serena, d'una serenitat probablement tranquil·litzadora –"no com altres", podria dir, i de fet està dient–, però també d'una serenitat programàtica, orgullosa, escollida. I constructiva, és clar. Tota una moral del treball, de la construcció, de l'esforç, fins i tot del benestar. Serena i constructiva, adjectius respectables, benpensants, assenyats. Però abans havia parlat de força. I ho clou amb la paraula màgica, la paraula Catalunya. ¿No sembla, més que un títol, un eslogan electoral? ¿No està dient, amb el títol d'un llibre, no tan sols com veu Catalunya –un país amb força serena i constructiva– sinó també com voldria que definissin el seu partit, com voldria ser definit ell mateix, gairebé personalment, com "la força serena i constructiva de Catalunya"?

Perquè l'hàbil retòrica pujoliana té dues trampes subtils i suposo que legítimes, tot i que no es tracta aquí de jutjar legitimitats. La primera és que molt sovint quan Pujol feigeix descriure, el que està fent és manar. O fer doctrina, si es prefereix així. Quan diu que Catalunya té una força serena està dient en realitat que l'ha de tenir serena, el que es presenta com una constatació és sovint un programa. La segona trampa és la màxima habilitat. El veritable receptari de l'èxit. Pujol construeix un discurs ple de paraules positives. No sempre les presenta com una realitat assolida, sovint les presenta com un repte, com un objectiu. Però el seu mèrit és que les diu d'una manera que semblen seves, de la seva propietat. Pujol té un discurs polític fàcil de caricaturitzar perquè repeteix molt les paraules i perquè té un diccionari polític diferent del general. Hi ha una manera pujoliana de parlar que sovint li copien els subalterns de l'administració i del partit. Gràcies a això, Pujol vampiritza les seves paraules, les incorpora, sembla que siguin seves. Catalunya, és clar. Però també les altres. Per això guanya.

Vicenç Villatoro

Jordi Pujol. *La força serena i constructiva de Catalunya*. Col·lecció Temes d'Actualitat. Generalitat de Catalunya.

'De neglegentibus rebus'

Doncs, no; no en tinc més notícia que la que va aparèixer al número 369 de la revista EL TEMPS del 15 de juliol de 1991, pàgs. 64-65. I evidentment encara no he pogut llegir el llibre d'Àlex Broch *La literatura catalana dels anys vuitanta* perquè no es troba a les llibreries dels Països Catalans. I ei fet, d'entrada, ja em sembla interessant i no per més conegut menys remarcable. Vull dir que és una admirable operació de *marketing* començar a parlar, opinar o polemitzar sobre un llibre que encara no s'ha publicat.

I diu el reportatge d'EL TEMPS que "la tesi fonamental d'aquest treball d'Àlex Broch gira entorn de la idea següent: "la literatura catalana és plena de llibres prescindibles". I com la tesi en qüestió va referida "a la producció literària de la passada dècada", la conclusió és obvia: a partir dels anys vuitanta del segle que fa vint, "la literatura catalana és plena de llibres prescindibles". Trobe que aquest raonament complex totes les condicions del sil·logisme en Barbara de la lògica dels manuals de Balmes que un bon professor s'entestava a demostrar-nos i que jo no vaig entendre mai.

Per altra banda, sempre segons l'article-propaganda esmentat, sembla que això de tenir llibres prescindibles és un fet abominable que ha empès el crític Àlex Broch a llançar un crit d'alerta: "o revolucionem entre tots els noranta, diuen que diu, o ens morirem d'avorritament, inanició i asfíxia intel·lectual". ¡Redeu, Jesús, Ave Maria, Amén! No sé si no fóra millor anar al Cel per tota l'Eternitat.

Jo, la veritat, crec que ser crític deu ser una activitat ben fotuda. Recorde una taula rodona a la Facultat de Filologia de la Universitat de València sobre l'estat de la crítica. Va ser penós. Més penós que les Tres Maries al peu de la Creu. El meu vell amic N. Diago, per exemple, ens va dir públicament que li pagaven poc i malament, que molta gent li retirava el salut i l'insultaven, que... Un calvari. Jo, la veritat, no entenia per què seguia fent crítica. Però, és clar, com que mai no em vaig aprendre la lògica de Balmes, així em van les coses.

No sóc, però, d'aquells que diuen que el crític és un "creador frustrat". No, no; de cap manera. Sempre m'ha paregut una exageració apocalíptica amb metall de prescindible llibre de vèrbola psicoanalítica. No, no. H. Heine ja deia que "les obres de l'esperit es mantenen eternament, però la crítica és una cosa mudadissa, sorgeix de les opinions de l'època, només té importància per aquesta època i (...) cada

època, en rebre idees noves, rep també ulls nous i veu moltes coses noves en les velles obres de l'esperit" (*Quadres de viatges*, pàg. 78) ¿I si tot fóra una qüestió d'època i d'ulls? Vull dir, ¿i si Alex Broch tinguera el ulls en una altra època que, senzillament perquè és la que ell veu o ha vist, li sembla que ha produït més llibres imprescindibles? ¿I en fi, què punyetes vol dir prescindible i imprescindible?

Per a mi, la veritat, el fet de saber que ja comptem amb un muntonef acceptable de llibres prescindibles, ha sigut ja bona notícia. ¡Uf! Una de les poques notícies refrescants en aquest juliol assassí: per fi, gràcies a Déu, la literatura catalana comença a ser normal. O millor dit, jo ja podré ser un lector normal de literatura catalana i podré prescindir de més d'un llibre que no m'agradava i em feia patir. Sí; em sentia culpable. Perquè ja em direu si no era una càrrega terrible per a una persona que no va entendre Balmes i amb un mínim de consciència nacional i literària, no tenir llibres prescindibles. No sabeu el turment que representava perdre's entre esquinçalls de banderes en sessions contínues de mica i dentadures postisses de ferralles falleres follades pel canal l'ou que devoraven cireres i robes i sabons i no sé quins Batailles de traducció *sudaca* i bum bum estimada Ofèlia mira com Valentino és una vànova i un vas-got de cervesa per acabar d'empassar-me la butifarra de la fembra amb la tesi generacional imprescindible que escrivia el crític. I bé; tot estava bé.

I jo ara em sent alleujat perquè la meua literatura ja té tants llibres prescindibles com les altres. Nosaltres som així, quan ens hi posem, no hi ha Geperudeta ni Moreneta que ens plante. I això em fa esperar que algun dia també tindrem tants llibres imprescindibles com la resta. Ni més ni menys. O perquè d'imprescindibles de veres, com diuen al meu poble, només hi ha tres coses: menjar, cagar i follar. I encara hi ha qui folla pel Regne del Cel, qui no menja perquè no té ni una merda que dur-se a la boca, i qui no caga perquè patelx de restrenyiment.

En fi, que jo em compraré el llibre perfectament prescindible d'Alex Broch i me'l llegiré humilment com em vaig llegir molt altres papers imprescindibles. Però, això sí, aquesta és una opinió ben prescindible, escrita en hores de xafogor per tal de traure'm una mica la suor del cos i que gira entorn de la tesi següent: qui no és prescindible rebenta.

Manolo Molins